

คู่มือเตรียมสอบ รายวิชาพื้นฐาน

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4-6

เรียบเรียงรวบรวมโดย **วิทยา ปานะบุตร**

กศ.บ. (เกียรตินิยม), อ.ม. (จุฬาฯ)

สรุปเนื้อหาตรงตามหลักสูตรแกนกลางและตัวชี้วัด

แบบทดสอบ ประเมินผลตามตัวชี้วัด พร้อมเฉลย

หนังสือเล่มนี้พิมพ์ด้วย กระดาษรีไซเคิล
กระดาษจากไม้ปลูก ไม่รบกวนธรรมชาติ

ราคา
99 บาท

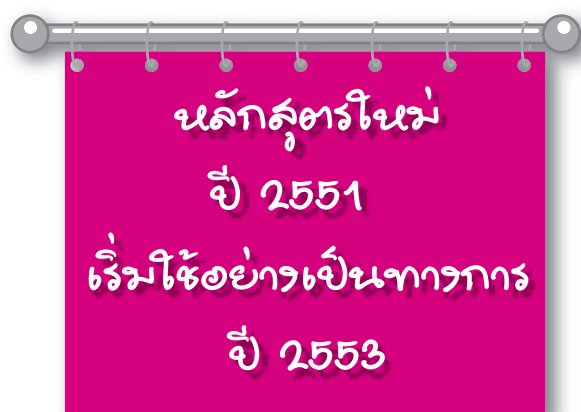
ISBN 978-616-201120-7

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คู่มือ เตรียมสอบ รายวิชาพื้นฐาน

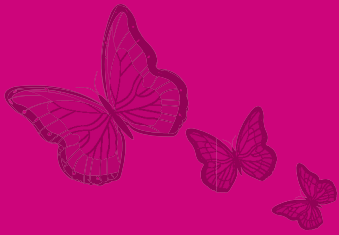
หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4-6

- สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6
- สรุปเนื้อหาตรงตามหลักสูตรแกนกลางและตัวชี้วัด
- แบบทดสอบประเมินผลตามตัวชี้วัด **พร้อมเฉลย**

เรียบเรียงโดย
วิทยา ปานะบุตร
กศ.บ. (เกษรตินิยม)
อ.ม. (จุฬาฯ)

คำนำ

คู่มือเตรียมสอบ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4 - 6 เล่มนี้

เรียบเรียงขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยกระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้ใช้หลักสูตรนี้อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2553 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อใช้เป็นคู่มือเตรียมสอบประจำภาคเรียนและเตรียมสอบ O-NET ในรายวิชาหน้าที่พลเมือง ฯ

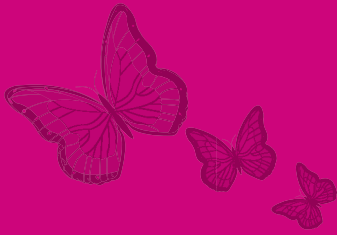
ภายในเล่ม ผู้เรียบเรียงได้สรุปเนื้อหาจำแนกเป็นหน่วยการเรียนรู้ต่าง ๆ ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง พร้อมทั้งจัดทำแบบทดสอบทุกหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด เพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกวิเคราะห์ ตีโจทย์คำถาม เกิดทักษะความชำนาญ และบรรลุเป้าหมายเมื่อลงสนามทำข้อสอบจริง

ผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือเตรียมสอบ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.4-6 เล่มนี้ จะเป็นสื่อการเรียนรู้ทางวิชาการที่มีคุณภาพอีกเล่มหนึ่งสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ขอขอบคุณแหล่งวิทยบริการทุกแห่งที่เป็นที่มาของหนังสือคู่มือเล่มนี้ และขอส่งความปรารถนาดีมายังนักเรียนผู้มีความวิริยะอุตสาหะและใช้ประโยชน์จากสื่อการเรียนรู้เล่มนี้ จงประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนและพบแต่สิ่งที่ดีงามในชีวิตตลอดไป

วิทยา ปานะบุตร

ผู้เรียบเรียง

สำนักพิมพ์ พ.ศ. พัฒนา

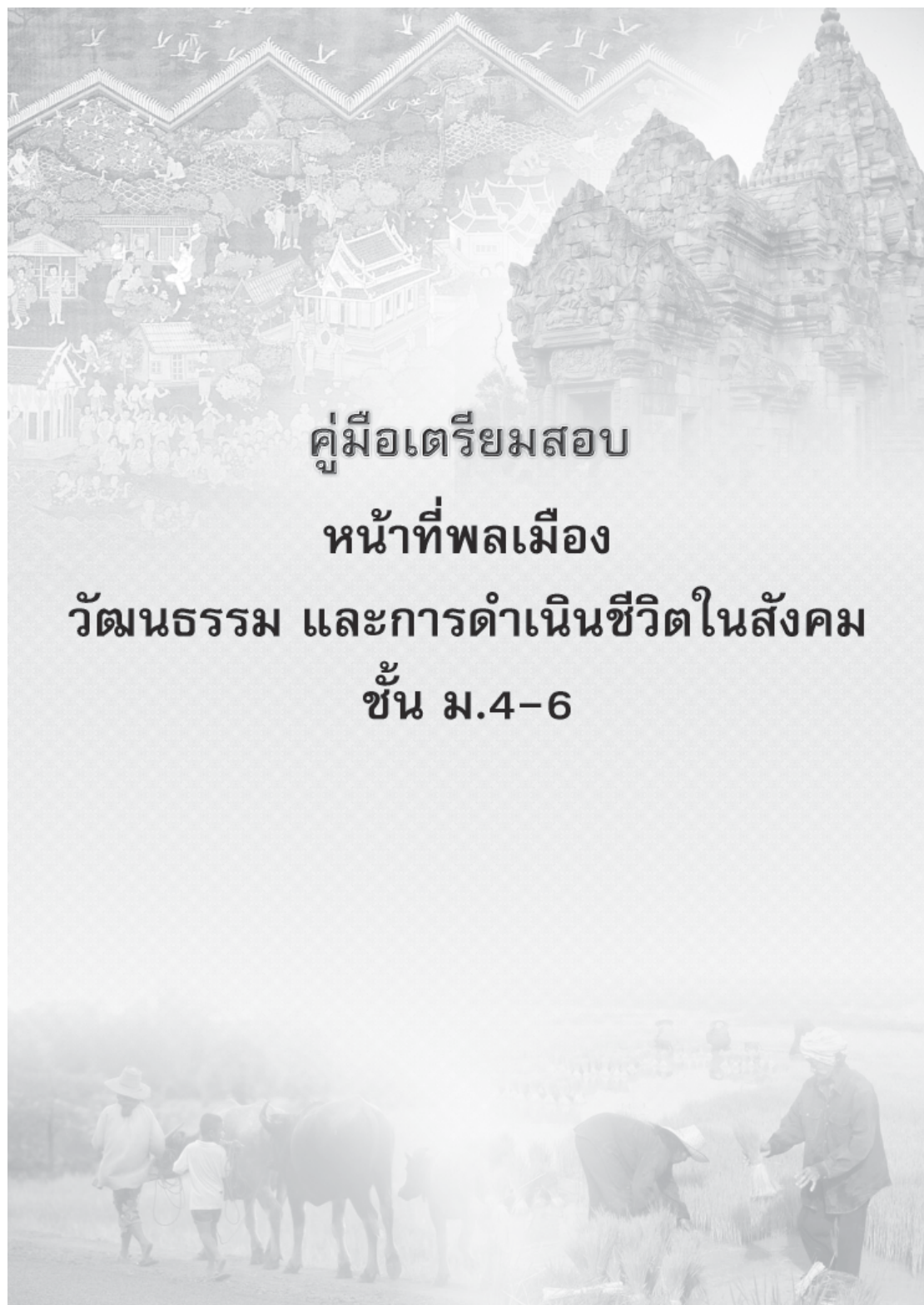
สารบัญ

หน้า

คำนำ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	สังคมมนุษย์.....	3
แบบทดสอบ	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1.....	18
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	สังคมไทย การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางสังคม.....	25
แบบทดสอบ	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2.....	39
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	วัฒนธรรมไทย.....	43
แบบทดสอบ	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3.....	54
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	พลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก.....	57
แบบทดสอบ	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4.....	64
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	สิทธิมนุษยชน.....	67
แบบทดสอบ	หน่วยการเรียนรู้ที่ 5.....	84
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	การเมือง การปกครองของไทย.....	91
แบบทดสอบ	หน่วยการเรียนรู้ที่ 6.....	104
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.....	111
แบบทดสอบ	หน่วยการเรียนรู้ที่ 7.....	131
หน่วยการเรียนรู้ที่ 8	กฎหมายในชีวิตประจำวัน.....	139
แบบทดสอบ	หน่วยการเรียนรู้ที่ 8.....	170
หน่วยการเรียนรู้ที่ 9	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ.....	180
แบบทดสอบ	หน่วยการเรียนรู้ที่ 9.....	192

คู่มือเตรียมสอบ
หน้าที่พลเมือง
วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
ชั้น ม.4-6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

สังคมมนุษย์

ตัวชี้วัด ■ วิเคราะห์ความสำคัญของโครงสร้างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (ส 2.1 ม. 4 – 6 / 2)

1. ความหมายของสังคม

สังคม คือ กลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาศัยอยู่ร่วมกันในดินแดนแห่งใดแห่งหนึ่ง เพื่อช่วยเหลือพึ่งพากันและตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตซึ่งกันและกัน กลุ่มคนเหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อกันทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

2. สาเหตุที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม

มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคม เพราะมนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน สรุปสาเหตุที่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีดังนี้

2.1. ความจำเป็นต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันและพึ่งพาอาศัยกัน มนุษย์มีช่วงเวลาเป็นวัยทารกและวัยเด็กซึ่งต้องพึ่งพาและเป็นภาระของพ่อแม่ยาวนานกว่าสัตว์อื่นๆ จึงทำให้มนุษย์มีความสัมพันธ์ต่อกันเป็นระบบครอบครัว และขยายความสัมพันธ์ต่อเพื่อนบ้าน เพื่อนที่ทำงาน และสังคมชุมชนในที่สุด

2.2. ความจำเป็นต้องแบ่งงานกันทำตามความถนัด เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต เนื่องจากมนุษย์มีสติปัญญาสูงกว่าสัตว์อื่น ๆ จึงพยายามควบคุมธรรมชาติและนำธรรมชาติมาใช้ตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตของตน เช่น ผลิตอาหาร สร้างที่อยู่อาศัย ฯลฯ แต่มนุษย์ไม่สามารถทำเพียงคนเดียวได้ทั้งหมด จึงต้องอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและแบ่งงานกันทำตามความถนัด

2.3. ความจำเป็นต้องได้รับการตอบสนองความต้องการทางชีวภาพและทางสังคม หมายถึง ความต้องการในการมีชีวิตอยู่รอด เช่น ต้องการกินอาหาร มีบ้านที่อยู่อาศัย ฯลฯ ต้องการได้รับความรัก ความเข้าใจ และได้รับการยอมรับจากเพื่อน ๆ ฯลฯ ความต้องการเหล่านี้ ทำให้มนุษย์ไม่อาจอยู่โดดเดี่ยวตามลำพังได้ จึงต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม

2.4. ความจำเป็นในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลัง มนุษย์ได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมความเจริญในรูปแบบต่าง ๆ ต่อเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคน เพื่อความสุข ความสบาย และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการดำเนินชีวิต เช่น ประเพณี ศาสนา และ ศิลปแขนงต่าง ๆ ฯลฯ

● ดังนั้น เพื่อมิให้วัฒนธรรมดังกล่าวสูญหายลบเลือนไป มนุษย์จึงจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ได้สั่งสมมาให้แก่คนรุ่นหลัง

3. องค์ประกอบของสังคม

ตามหลักสังคมวิทยา สังคมหรือสังคมมนุษย์ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

3.1 ประชากร หรือสมาชิกของสังคม สิ่งที่เราเรียกว่าสังคมจะต้องมีจำนวนประชากรอย่างน้อย 2 คนขึ้นไป สังคมที่มีขนาดเล็กที่สุด คือ ครอบครัว

3.2 พื้นที่หรืออาณาเขต ผู้คนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน ฯลฯ ในบริเวณพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม สมาชิกในสังคมจะต้องมีความสัมพันธ์ต่อกัน มีการพบปะพูดคุยกัน และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

3.4 การจัดระเบียบทางสังคม มีการวางระเบียบกฎเกณฑ์ เพื่อให้สมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย สิ่งที่จะช่วยจัดระเบียบสังคมคือ บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norms) ได้แก่ กฎหมายบ้านเมือง และจารีตประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น

3.5 การมีวัฒนธรรมของตนเอง สมาชิกในสังคมจะมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนเองซึ่งอาจจะแตกต่างจากวัฒนธรรมของชนกลุ่มอื่น

4. หน้าที่ของสังคม

4.1 ดูแลสมาชิกให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ควบคุมให้สมาชิกปฏิบัติตามหน้าที่ของตน

4.2 สนับสนุนให้สมาชิกร่วมกันคิดสร้างสรรค์ ประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า

โครงสร้างทางสังคม

5. ความหมายของโครงสร้างทางสังคม

5.1 โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) หมายถึง ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม โดยมีบรรทัดฐานทางสังคมเป็นสื่อเชื่อมโยงผูกพันระหว่างกัน

5.2 โครงสร้างทางสังคม หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่รวมกันเข้าเป็นระบบความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์ เป็นลักษณะความสัมพันธ์ต่อกันของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมนุษย์

6. ลักษณะของโครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคม มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

6.1 มีการรวมกลุ่มของคนในสังคม มีการติดต่อสัมพันธ์กัน เรียกว่า “กลุ่มคน” เช่น กลุ่มคนในสำนักงานบริษัทหรือสถานที่ราชการ กลุ่มคนในสถานศึกษา ฯลฯ

6.2 มีกฎเกณฑ์หรือระเบียบแบบแผนเป็นแนวทางปฏิบัติ เช่น กฎหมาย กฎข้อบังคับของสถานศึกษา ฯลฯ เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข

6.3 มีจุดมุ่งหมายในการติดต่อสัมพันธ์กัน เช่น ชมรมอินเทอร์เน็ตผู้สูงอายุ มีการรวมกลุ่มและทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อสอนให้ความรู้การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น

6.4 มีการเปลี่ยนแปลงได้ ลักษณะทั้ง 3 ประการข้างต้นสามารถเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงได้ เช่น จำนวนประชากรในสังคมไทยเพิ่มมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายต่าง ๆ ให้เหมาะสม เป็นต้น

7. องค์ประกอบของโครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคม มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

7.1 กลุ่มสังคม (Social Group)

7.2 สถาบันสังคม (Social Institution)

8. กลุ่มสังคม

8.1 กลุ่มสังคม (Social Group) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่สมาชิกในกลุ่มมีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างมีระเบียบแบบแผน เป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีสัญลักษณ์ และมีความสนใจคล้าย ๆ กัน จึงทำให้กลุ่มมีลักษณะแตกต่างกับกลุ่มอื่น ๆ (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน)

8.2 ตัวอย่างกลุ่มสังคม เช่น ข้าราชการในกระทรวงแห่งหนึ่ง สมาชิกสมาคมนิสิตเก่าของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง สมาชิกมูลนิธิบำเพ็ญกุศลแห่งหนึ่ง และสมาชิกพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง เป็นต้น

9. ลักษณะสำคัญของกลุ่มสังคม

กลุ่มสังคมมีลักษณะสำคัญดังนี้

9.1 สมาชิกในกลุ่มมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือมีการกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction) เช่น พุดคุยกัน ทำงานร่วมกัน ฯลฯ

9.2 สมาชิกในกลุ่มมีตำแหน่ง หน้าที่ และบทบาทแตกต่างกัน โดยมีแบบแผนพฤติกรรมของกลุ่ม ที่เรียกว่า วัฒนธรรมย่อย

9.3 สมาชิกในกลุ่มมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความรักความผูกพันซึ่งกันและกัน

9.4 สมาชิกในกลุ่มมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยกลุ่มสังคมนั้นจะต้องตอบสนองความต้องการของสมาชิกในกลุ่มได้ เช่น ชมรมผู้ปฏิบัติธรรมของวัดสวนแก้ว สมาชิกมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาความสุขสงบในชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา ชมรมแห่งนี้จะต้องตอบสนองความต้องการของสมาชิกได้

10. ประเภทของกลุ่มสังคม

10.1 กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) เป็นกลุ่มสังคมขนาดเล็ก สมาชิกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เป็นความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือมีลักษณะไม่เป็นทางการ เช่น ครอบครัว และกลุ่มเพื่อนสนิท เป็นต้น

10.2 กลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) เป็นกลุ่มสังคมขนาดใหญ่ สมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างเป็นทางการ ตามบทบาทและตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่รู้จักคุ้นเคยเป็นการส่วนตัวแต่อย่างใด เช่น บริษัท หน่วยราชการ สมาคม กลุ่มสหภาพแรงงาน ฯลฯ

11. สถาบันสังคม

สถาบันสังคม (Social Institutions) มีความหมายดังนี้

11.1 สถาบันสังคม หมายถึง ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ทางสังคม ที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติต่อกัน และเป็นที่ยอมรับในสังคมนั้น ๆ

11.2 ตัวอย่างของสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว มีแบบแผนในการปฏิบัติที่สังคมยอมรับ คือ บิดามารดา ต้องเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนบุตรของตนด้วยความรัก เป็นต้น

12. ลักษณะสำคัญของสถาบันสังคม

12.1 สถาบันสังคมเป็นนามธรรม ไม่ใช่วัตถุ ตัวบุคคล หรือกลุ่มคน แต่เป็นแบบแผนพฤติกรรมที่กำหนดให้สมาชิกทุกคนจะต้องปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างเดียวกัน เช่น สถาบันการศึกษา กำหนดแบบแผนพฤติกรรมของครู อาจารย์ และนักเรียนไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นต้น

12.2 สถาบันสังคมเกิดจากการยอมรับร่วมกันของสมาชิกในสังคม จึงกำหนดแบบแผนพฤติกรรมไว้อย่างชัดเจนและแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ยาก เช่น สถาบันการเมืองการปกครองของไทย กำหนดรูปแบบที่สำคัญของรัฐไว้ว่า “ เป็นราชอาณาจักรเดียวกัน จะแบ่งแยกมิได้ ”

12.3 สถาบันสังคมเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ของสมาชิกในสังคม เช่น สถาบันการศึกษา สอนองความต้องการของสมาชิกในด้านการให้บริการจัดการศึกษา เป็นต้น

12.4 สถาบันสังคมเกิดจากการเชื่อมโยงบรรทัดฐานต่าง ๆ ทางสังคม ได้แก่ วิถีประชา, จารีต และกฎหมาย เพื่อให้สมาชิกปฏิบัติตามแบบแผนที่กำหนด ไม่ฝ่าฝืน

สถาบันสังคม

13. องค์ประกอบของสถาบันสังคม

สถาบันสังคม (Social Institution) มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

13.1 กลุ่มสังคม สถาบันสังคมจะต้องมีกลุ่มสังคมต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น สถาบันเศรษฐกิจ จะต้องมีกลุ่มสังคมของผู้ผลิต ผู้ค้าปลีก และผู้ประกอบการธนาคาร เป็นต้น

13.2 หน้าที่ สถาบันสังคมจะต้องมีหน้าที่หรือจุดมุ่งหมายในการสนองความต้องการของสังคมด้านต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น สถาบันศาสนา ทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจของสมาชิก

13.3 แบบแผนพฤติกรรมที่สมาชิกจะต้องปฏิบัติต่อกัน หมายถึง บรรทัดฐานทางสังคม ได้แก่ วิถีประชา จารีต และกฎหมาย ซึ่งสถาบันสังคมแต่ละแห่งย่อมมีบรรทัดฐานทางสังคมที่แตกต่างกัน

13.3 สัญลักษณ์และค่านิยม เป็นสิ่งที่ทำให้สมาชิกเกิดความรักความศรัทธาต่อสถาบันสังคมแห่งนั้น ดังตัวอย่างของสัญลักษณ์และค่านิยมของสถาบันการศึกษา (โรงเรียน) มีดังนี้

- สัญลักษณ์ คือ สี อักษรย่อ และตราเครื่องหมายของโรงเรียนแห่งนั้น
- ค่านิยม ให้พิจารณาจาก คำขวัญ วิสัยทัศน์ และพันธกิจของโรงเรียนแห่งนั้น

14. สถาบันสังคมที่สำคัญ

สถาบันสังคมที่เป็นพื้นฐานของสังคมมนุษย์ มี 5 สถาบัน ดังนี้

14.1 สถาบันครอบครัว

14.2 สถาบันการศึกษา

14.3 สถาบันศาสนา

14.4 สถาบันเศรษฐกิจ

14.5 สถาบันการเมือง การปกครอง

15. สถาบันครอบครัว

สถาบันครอบครัว หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเป็นครอบครัวและเครือญาติ เช่น การสมรส การอบรมเลี้ยงดูบุตร การสืบทอดมรดก ฯลฯ สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันสังคมพื้นฐานอันดับแรกของมนุษย์ มีองค์ประกอบดังนี้

15.1 กลุ่มสังคม ได้แก่ ครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกต่าง ๆ เช่น พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ฯลฯ

15.2 หน้าที่ ได้แก่ ผลิตสมาชิกใหม่ให้สังคม อบรมเลี้ยงดูบุตร ถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงามให้แก่สมาชิก และสนองความต้องการทางจิตใจ ให้ความรักความอบอุ่นและดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน เป็นต้น

15.3 แบบแผนพฤติกรรมของสมาชิก เป็นบรรทัดฐานทางสังคม ได้แก่ ประเพณี การหมั้น การสมรส การอบรมเลี้ยงดูบุตร และการปฏิบัติต่อญาติผู้ใหญ่ ฯลฯ

15.4 สัญลักษณ์และค่านิยม สัญลักษณ์ของสถาบันครอบครัว ได้แก่ บ้าน เพลิดเพลินของเด็ก ภาพถ่ายของครอบครัว ทะเบียนสมรส ฯลฯ ค่านิยมของสถาบันครอบครัว เช่น การใช้จ่ายอย่างประหยัดและอดออมเพื่อความมั่นคงของครอบครัว และการให้ลูกได้รับการศึกษาสูง ๆ เป็นต้น

16. สถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษา หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการขัดเกลา และการถ่ายทอดความรู้ การฝึกทักษะวิชาชีพ และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมไปยังสมาชิกของสังคม องค์ประกอบของสถาบันศึกษามีดังนี้

16.1 กลุ่มสังคม ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัย โรงเรียน ฯลฯ ซึ่งประกอบด้วย สมาชิกในสถานภาพหรือตำแหน่งต่าง ๆ เช่น ครู อาจารย์ นักการภารโรง และนักเรียน เป็นต้น

16.2 หน้าที่ ได้แก่ ถ่ายทอดความรู้ ทักษะวิชาชีพ และวัฒนธรรมให้แก่สมาชิก ขัดเกลา ด้านบุคลิกภาพ อุปนิสัยใจคอ และความประพฤติที่ดีให้แก่สมาชิก ฯลฯ

16.3 แบบแผนพฤติกรรมของสมาชิก เช่น แบบแผนความประพฤติของนักเรียน และนักศึกษา และระเบียบวินัยของข้าราชการในสถานศึกษา เป็นต้น

16.4 สัญลักษณ์และค่านิยม สัญลักษณ์ของสถาบันการศึกษา ได้แก่ เครื่องหมายตราโรงเรียนตัวอักษรย่อชื่อโรงเรียน สีประจำโรงเรียน ฯลฯ ส่วนค่านิยมของโรงเรียน เช่น เน้นความสำเร็จด้านการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ความสามารถด้านการกีฬา ดนตรี หรือมารยาทและความประพฤติ ฯลฯ

17. สถาบันศาสนา

สถาบันศาสนา หมายถึง แบบแผนหรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมกับนักบวช คำสอน และความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคม องค์ประกอบของสถาบันศาสนามีดังนี้

17.1 กลุ่มสังคม หมายถึง กลุ่มคนที่ดำเนินกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ คณะสงฆ์ ผู้ปฏิบัติธรรม อุบาสก อุบาสิกา ฯลฯ

17.2 หน้าที่ ได้แก่ สนองความต้องการทางจิตใจแก่สมาชิก เป็นที่พึ่งทางใจให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นปกติสุข สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม เช่น ประพฤติดี มีศีลธรรม ฯลฯ สร้างสรรค์ศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง โบราณสถาน และโบราณวัตถุทางศาสนา ตลอดจนถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงามแก่สังคม

17.3 แบบแผนพฤติกรรมของสมาชิก ได้แก่ ประเพณีทำบุญตักบาตร อุปสมบท การทอดผ้ากฐิน การเวียนเทียน และการกราบพระสงฆ์แบบเบญจางคประดิษฐ์ เป็นต้น

17.4 สัญลักษณ์และค่านิยม แต่ละศาสนาย่อมมีสัญลักษณ์และค่านิยมแตกต่างกัน เช่น ศาสนาพุทธ มีพระพุทธรูป ตราเสมาธรรมจักร และโบสถ์วิหาร ฯลฯ ส่วนค่านิยมจะให้ความสำคัญในเรื่องบุญบาปและกฎแห่งกรรม เป็นต้น

18. สถาบันเศรษฐกิจ

สถาบันเศรษฐกิจ เป็นสถาบันที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนการสนองความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ (อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค) และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ แบบแผนในการผลิต การกระจายสินค้า และการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ เป็นต้น องค์ประกอบของสถาบันเศรษฐกิจมีดังนี้

18.1 กลุ่มสังคม ได้แก่ กลุ่มบุคคลในบริษัท ห้างร้าน โรงแรม โรงงาน ตลาดสด ธนาคารพาณิชย์ ฯลฯ

18.2 หน้าที่ สถาบันเศรษฐกิจมีหน้าที่ผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ เช่น สินค้าที่สนองความต้องการพื้นฐานหรือปัจจัย 4 และบริการของธนาคารพาณิชย์ การสื่อสารคมนาคม เป็นต้น ตลอดจนกระจายสินค้าและบริการไปสู่ผู้บริโภคหรือสมาชิกในสังคม

18.3 แบบแผนพฤติกรรมของสมาชิก เช่น แบบแผนในการผลิตสินค้า การจัดระบบการตลาด แบบแผนในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ฯลฯ

18.4 สัญลักษณ์และค่านิยม สัญลักษณ์ของสถาบันเศรษฐกิจ ได้แก่ เครื่องหมายการค้า ตราของบริษัท ป้ายร้านค้า ชื่อยี่ห้อสินค้า ฯลฯ ส่วนค่านิยมมีหลากหลายความคิด เช่น ชื่อสัตย์ต่อลูกค้า การคืนกำไรสู่สังคม และการดำเนินธุรกิจไม่ใช่การสังคมสงเคราะห์ จึงมุ่งแสวงผลกำไรเป็นสำคัญ

19. สถาบันการเมืองการปกครอง

สถาบันการเมืองการปกครอง เป็นสถาบันสังคมที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนในการควบคุมกลุ่มคนต่าง ๆ ให้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบและมีความปลอดภัย มีองค์ประกอบดังนี้

19.1 กลุ่มสังคม ได้แก่ สมาชิกรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และสมาชิกพรรคการเมือง ฯลฯ

19.2 หน้าที่ ได้แก่ ออกกฎหมาย ป้องกันประเทศ รักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และบริหารประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น จัดการศึกษา พัฒนาด้านสาธารณสุขภาค เป็นต้น

19.3 แบบแผนพฤติกรรมของสมาชิก ได้แก่ แบบแผนการประชุมรัฐสภา แบบแผนการเลือกตั้ง และแบบแผนการพิพากษาพิจารณาคดีต่าง ๆ เป็นต้น

19.4 สัญลักษณ์และค่านิยม ได้แก่ ธงชาติ เพลงชาติ เครื่องหมายตราสัญลักษณ์ของกระทรวงต่าง ๆ ฯลฯ ส่วนค่านิยม ได้แก่ ค่านิยมยกย่องความซื่อสัตย์สุจริตของข้าราชการ ค่านิยมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นต้น

20. สถาบันนันทนาการ

สถาบันนันทนาการ เป็นสถาบันสังคมที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนในการพักผ่อนหย่อนใจ มีองค์ประกอบดังนี้

20.1 กลุ่มสังคม ได้แก่ กลุ่มนักร้องนักแสดงในสังกัดค่ายเพลงหรือบริษัทต่าง ๆ คณะนักฟุตบอลสโมสรเมืองทองยูไนเต็ด ฯลฯ

20.2 หน้าที่ ให้ความบันเทิงแก่สมาชิกในสังคม หรือสนองความต้องการแก้สังคมในรูปแบบของความบันเทิงด้านต่าง ๆ เช่น กีฬา ดนตรี ภาพยนตร์ ละคร ฯลฯ

20.3 แบบแผนพฤติกรรมของสมาชิก ได้แก่ แบบแผนการร้องเพลงและทำเต้นของนักร้องศิลปินต่าง ๆ แบบแผนการแสดงและการพูดบนเวทีของโฆษก และกติการายยาวของการเล่นฟุตบอล เป็นต้น

20.4 สัญลักษณ์และค่านิยม สัญลักษณ์ของสถาบันนันทนาการ ได้แก่ ตราของสโมสรฟุตบอล เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของนักร้องนักดนตรีวงโปงลางสะออน ฯลฯ ส่วนค่านิยม ได้แก่ การตรงต่อเวลา การให้เกียรติผู้ชม ความกตัญญูและมีสัมมาคารวะ ฯลฯ

21. สถาบันสื่อสารมวลชน

สถาบันสื่อสารมวลชน เป็นสถาบันสังคมที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนการสื่อสารระหว่างบุคคลในสังคมในรูปแบบของหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต มีองค์ประกอบดังนี้

21.1 กลุ่มสังคม ได้แก่ กองบรรณาธิการและพนักงานฝ่ายต่าง ๆ ของบริษัทหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ และพนักงานฝ่ายข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3

21.2 หน้าที่ คือ ส่งข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล นักการเมืองและข้าราชการ สะท้อนปัญหาเศรษฐกิจและสังคมให้สาธารณชนได้รับรู้ ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ให้ความรู้และสาระบันเทิงต่าง ๆ เป็นต้น

21.3 แบบแผนพฤติกรรมของสมาชิก ได้แก่ แบบแผนการจัดทำรายการโทรทัศน์ รูปแบบการรายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ แบบแผนและขั้นตอนการจัดทำข่าวของหนังสือพิมพ์ ฯลฯ

21.4 สัญลักษณ์และค่านิยม ได้แก่ ตราหรือเครื่องหมาย (Logo) ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 หัวข้อหนังสือพิมพ์และสีเขียนหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฯลฯ ค่านิยม ได้แก่ การรายงานข้อเท็จจริงเป็นกลาง ถูกต้อง และรวดเร็ว เป็นต้น

การจัดระเบียบทางสังคม

22. ความหมายของการจัดระเบียบทางสังคม

การจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่คนในสังคมกำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นระเบียบกฎเกณฑ์หรือข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้สังคมมีระเบียบ

● อีกความหมายหนึ่ง การจัดระเบียบทางสังคม หมายถึง การทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคมมนุษย์โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เมื่อสังคมมีระเบียบก็เกิดความสงบสุข ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งต่อกัน

23. สาเหตุที่ต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม

23.1 สมาชิกในสังคมมีความแตกต่างกัน ผู้คนในสังคมมีความแตกต่างกันทั้งในด้านเพศ อายุเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับการศึกษา อาชีพ วัฒนธรรม และอุปนิสัยใจคอ ฯลฯ

ดังนั้น เพื่อให้สมาชิกที่มีความแตกต่างกันมาอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข จึงต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม

23.2 สมาชิกในสังคมมีจุดมุ่งหมายและความต้องการเหมือนกัน เช่น ต้องการที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย มีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง ฯลฯ เมื่อมีความต้องการเหมือนกัน ๆ กันแต่ทรัพยากรในสังคมมีจำกัด จึงต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อป้องกันมิให้เกิดการแย่งแย่งทำลายล้างกัน และเพื่อให้สมาชิกได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการอย่างยุติธรรม

24. องค์ประกอบของการจัดระเบียบทางสังคม

การจัดระเบียบทางสังคม ต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

24.1 บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm)

24.2 สถานภาพทางสังคม (Social Status)

24.3 บทบาททางสังคม (Social Role)

24.4 การควบคุมทางสังคม (Social Control)

25. บรรทัดฐานทางสังคม

25.1 ความหมาย บรรทัดฐานทางสังคม หรือปทัสถาน (Social Norm) หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ หรือแบบแผนของพฤติกรรมที่สังคมยอมรับให้เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคมในแต่ละสถานการณ์

บรรทัดฐานเป็นระเบียบแบบแผนที่กำหนดว่าการกระทำใดถูกหรือผิด ผู้ใดละเมิดไม่ปฏิบัติตามอาจถูกสังคมลงโทษได้ มีความสำคัญในฐานะเป็นกลไกทางสังคมที่จะควบคุมความประพฤติของผู้นั้น ถ้าสังคมใดบกพร่องในบรรทัดฐานจะทำให้สังคมนั้นขาดความสงบสุข

25.2 ประเภทของบรรทัดฐานทางสังคม จำแนกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) **วิถีประชา หรือวิถีชาวบ้าน (Folkways)** บางตำราอาจเรียกว่า “ธรรมเนียม ” หมายถึง แบบแผนความประพฤติที่สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามความเคยชิน เช่น มารยาทในการแต่งกาย มารยาทในการรับประทานอาหาร และมารยาททางสังคมในโอกาสต่าง ๆ

● ผู้ใดละเมิดวิถีประชา ไม่มีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างรุนแรงหรืออย่างเป็นทางการแต่อาจจะถูกผู้อื่นตำหนิต่อหน้าหรือนินทาว่าร้ายเท่านั้น วิถีประชาเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย เช่น ผู้หญิงใส่กางเกงขายาวไปทำงานได้ เป็นต้น

(2) จารีต (*Mores*) บางตำราเรียกว่า “ กฎศีลธรรม ” หรือ “ จารีตประเพณี ” เป็นแบบแผนความประพฤติที่สมาชิกในสังคมจะต้องยึดถือปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเคร่งครัด เพราะมีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนของศาสนาหรือศีลธรรมจรรยา และมีความผิดชอบชั่วดีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

- จารีตถือว่าเป็นกฎของสังคมที่มีอำนาจบังคับใช้อย่างเข้มแข็ง ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะได้รับการลงโทษจากสังคมอย่างรุนแรง เช่น ถูกรังเกียจเหยียดหยาม ถูกต่อต้านจากผู้คนในชุมชนไม่คบค้าสมาคมด้วย เป็นต้น

- จารีตเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยากกว่าวิถีประชา ตัวอย่างของการกระทำผิดจารีต ได้แก่ ความสัมพันธ์ชู้สาวกับหญิงที่เป็นภรรยาของผู้อื่น สตรีอยู่ในที่ลับตา กับพระภิกษุสงฆ์ ฯลฯ

(3) กฎหมาย (*Laws*) หมายถึง กฎเกณฑ์ความประพฤติที่สร้างขึ้นโดยองค์กรทางการเมืองการปกครอง (รัฐสภา และคณะรัฐมนตรี) และส่วนใหญ่มักเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

- กฎหมายเป็นแบบแผนควบคุมการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกในสังคมอย่างรัดกุมและชัดเจน เช่น กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง ฯลฯ โดยกำหนดบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนไว้ด้วย เช่น ปรับ จำคุกและประหารชีวิต

- โดยทั่วไปกฎหมายมีแนวทางความประพฤติที่สอดคล้องกับจารีต เพราะการตรากฎหมายใด ๆ ขึ้นใช้บังคับมักจะมีพื้นฐานมาจากจารีต การทำผิดจารีตจึงมักเป็นการทำผิดกฎหมายด้วย เช่น ชายที่ล่อลวงเด็กหญิงอายุไม่เกิน 15 ปี ไปข่มขืนจุดคร่าอนาจาร หรือล่อลวงละเมิดทางเพศ ย่อมเป็นความผิดทั้งจารีตประเพณีและกฎหมายอาญา

26. สถานภาพทางสังคม

26.1 สถานภาพทางสังคม (Social Status) หมายถึง ตำแหน่งของบุคคลในสังคม ซึ่งได้มาจากการเป็นสมาชิกของสังคม สถานภาพจะทำให้บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ บุคคลคนหนึ่งอาจจะมีหลายสถานภาพก็ได้ เช่น นายมานะมีสถานภาพเป็นพ่อ เป็นครูในโรงเรียน และเป็นผู้ปกครองนักเรียน จึงมีสิทธิและหน้าที่ครอบคลุมทั้ง 3 สถานภาพดังกล่าว

26.2 ประเภทของสถานภาพ สถานภาพทางสังคม จำแนกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) **สถานภาพโดยกำเนิด** เป็นสถานภาพทางสังคมของบุคคลที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เช่น เพศ อายุ สีผิว เชื้อชาติ สัญชาติ และสถานภาพที่เกิดจากการเป็นสมาชิกในครอบครัว เช่น เป็นบิดามารดา เป็นสามี ภรรยา และเป็นบุตรคนโต เป็นต้น

(2) **สถานภาพโดยความสามารถของบุคคล หรือสถานภาพสัมฤทธิ์** เป็นสถานภาพที่บุคคลได้มาโดยการใช้ความรู้ ความสามารถ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- สถานภาพที่ได้จากการศึกษา เช่น เป็นครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียน อธิการบดี ฯลฯ
- สถานภาพที่ได้จากการประกอบอาชีพ เช่น เป็นช่างไฟฟ้า ลูกจ้างหรือพนักงานบริษัท ผู้จัดการบริษัท วิศวกร แพทย์ พ่อค้า ฯลฯ

26.3 ผลที่บุคคลได้รับจากการมีสถานภาพทางสังคม

- (1) ทำให้เกิดสิทธิและหน้าที่
- (2) ทำให้ได้รับเกียรติตามสถานภาพทางสังคมของตน
- (3) ทำให้เกิดการจัดช่วงชั้น (หรือชนชั้น) ทางสังคม

● ในปัจจุบัน สังคมไทยแบ่งช่วงชั้นทางสังคมของคน โดยพิจารณาจากสถานภาพทางสังคมที่บุคคลผู้นั้นดำรงอยู่ ได้แก่ ชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง (หรือระดับรากหญ้า) โดยพิจารณาจากสถานภาพสัมฤทธิ์ ประเภทที่ได้มาจากการศึกษาและการประกอบอาชีพ (ฐานะทางเศรษฐกิจ)

27. บทบาททางสังคม

27.1 บทบาททางสังคม (Social Role) หมายถึง การกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ในสังคมนั้น ๆ เช่น นางพุดซ้อนมีสถานภาพเป็นมารดาของเด็กหญิงไพลิน จึงมีสิทธิและหน้าที่ที่จะอบรมสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนและทำโทษบุตรสาวของตนได้ตามความเหมาะสม

27.2 ความสำคัญของบทบาททางสังคม เป็นกลไกช่วยจัดระเบียบทางสังคม ดังนี้

- (1) ทำให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติภายใต้กรอบของสิทธิ และหน้าที่ของตน
- (2) ช่วยให้สังคมเป็นระเบียบ เพราะสมาชิกจะเคารพในสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น